

Skjerja meira

Í ólavsøkurøðu síni tosaði Jógvan Sundstein, løgmaður, um at endurnýggja føroyska samfelagið búskaparlíga. Vit prenta her fyrri partin av tí drúgvu ólavsøkurøðuni

Av tí at ólavsøku-
dagur var sunnu-
dag, var tingið ikki
sett fyrr enn mána-
dagin. Tá helt
løgmaður so sína
røðu, sum sigur frá
ætlan
landsstýrisins

1. Politiska gongdin

Løgmannsráðan fyri einum ári síðani — á ólavsøku 1989 — var merkt av, at vit høvdu havt eina samgongukreppu í juni 1989, og at landsstýrið, sum stóð aftanfyri frágreiðingina frá lögmanni tá, bert var ein mánaða gamalt.

Longu henda mánaðin hevði samgongan fingið samtykt týðandi tiltøk, sum skuldu bøta um búskaparlígu viðurskiptini.

Eisini boðaði tann løgmannsráðan frá fleiri ætlanum á teim ymsku samfelagsøkjunum, ætlanir, sum allar vóru merktar av sparitiltøkum innan tað almenna og bygnaðarbroyingum innan vinnulív.

Uppgávan hjá landsstýrinum og samgonguni hevur verið at laga samfelagið til tær neyðugu broytingarnar, sum máttu og mugu koma, sum ein beinleiðis fylgja av tí búskaparlígu og figgjarlígu støðu, samfelagið og vinnulívið var komið í.

Neyðugt hevur tí verið við lóggávu, sum hevur havt beinleiðis tilknýti til landskassan, eitt nú skerjingar á figgjarlógini. Harumframt koma ymskar fylgilógir, sum hava havt aðrar samfelagsskerjingar við sær, og beinleiðis lóggáva viðvíkjandi bygnaðarbroyingum í høvuðsvinnuni. Henda seinast nevnda lóggáva er just avgreidd fyri fáum døgum síðani.

2. Búskaparlíga gongdin

Landsins búskapur merkir framvegis fylgjurnar av tí ovurstóra virkseminum, sum náddi hæddina í 1988. Sumuleiðis hevur høvuðsvinnan somu árin og eisini aftaná havt vaksandi trupulleikar at dragast við, trupulleikar, sum visa seg

við at fleiri skip og virki eru farin ella eru við at fara av knóranum.

Í frágreiðingini á ólavsøku í fjør varð sagt frá, at nettoskuld Føroya til útheimin við árslok 1988 var uppgjørt til 6,7 mia. kr. og var hetta tal sera skelkandi. Á heysti 1989 var endaliga nágreiniliga uppgerðin yvir samlaðu føroysku skuldina til útheimin og ágóði okkara í útheiminum uppgjørd. Tað visti seg, at nettoskuldin var 7.755 mio. kr. ella eina milliard hægri, enn hagtølini sögdu frá á ólavsøku 1989.

Tilsvarandi uppgerðin við árslok 1989 sýnir eina nettoskuld til útheimin uppá 8.429 mio. kr. ella ein vøkstur uppá 674 mio. kr.

Gongdin í 1989 hevur verið tann, at úrslitini av bæði handilsjavanum og gjaldsjavanum eru batnað við heilt týðandi upphæddum í mun til 1988.

Bæði fyri 1989 og 1990 hevur landsstýrið lagt stóran dent á at skerja figgjarlógina, bæði fyri at minka um virksemið og tryggja landskassan so væl sum møgilegt. Hóast nógv hevur verið gjørt fyri at halda givnu játtanirnar, hevur hetta ikki eydnast nóg væl, serliga ikki har lógar- og sáttmálabundnar útreiðslur ikki eru lækkaðar nóg skjótt. Harafturat hevur minkandi virksemið, sum eisini er ein ætlaður partur av landsstýrisins politikki, havt lægri inntøkur við sær, serliga tollinntøkur til landskassan.

Størsti meinbogi fyri landskassan hevur tó verið tey ovurhonds stóru veðhaldsútleggini, samanlagt umleið 610 mio. kr. frá 1. januar 1988 til 20. juli 1990.

Fylgjan hevur verið hall á landskassaroknskapinum, iroknað veðhaldstap í

1988 og 1989 og væntandi eisini í 1990. Hetta hevur so aftur havt við sær, at landskassin hevur verið noyddur at taka lán fyri at klára sínar skyldur.

3. Nøkur búskapar- og figgjartøl

Í fylgiskjølunum til løgmannsráðuna eru sum vanligt uppgerðir yvir búskapargongdina og verður vist til hesi skj. l.

Her skal kortini verða nomið við nøkur av høvuðstølunum.

Handilsjavnin fyri 1989 visir eitt lítið hall uppá umleið 10 mio. kr. ella stórt sæð javnvág. Av tí at útflutnings- og innflutningsvirðið av skipum var nærum tað sama, er javnvág í, um vit so telja skip við ella ikki. Í 1988 var innflutningurin av skipum væl størri enn útflutningurin, og tá var samlaða handilsjavnahallið 876 mio. kr. Betranin uppá uml. 865 mio. krónur stavar frá:

øktum útflutningi	275 mio
minkandi nettóinnfl. skip	290 mio
minkandi innfl. annars	300 mio
	865 mio

Fyribils tøluni fyri fyrri hálvár 1990 visa aftur eina lækking av innflutningsvirðinum og eina minni lækking av útflutninginum. Væntandi verður yvirskot á handilsjavanum samanlagt fyri 1990.

Gjaldsjavnahallið í 1989 var eisini væl lægri enn í 1988, 819 mio imóti 1582 mio. Við kursvinningi er uttanlandsskuldin kortini bert økt 674 mio. í 1989. Málsetningur landsstýrisins var at minka gjaldsjavnahallið niður í umleið 500 mio. í 1989, og er hesin málsetningur næstan rokkin.

Næsti málsetningur er at fáa javnvág gjaldsjavnaroknskapin í 1990.

Gjaldfóri landskassans versnaði aftur nógv í 1989 og í fyrri helvt av 1990. Aftaná tey rættuliga stóru yvirskotini í 1986 og 1987 hava 1988 og 1989 vist hesi úrslit:

	1988	1989
Vanligt úrslit	32	-461
Veðhaldsútleigg	-205	-267
Samanlagt	-173	-728

Í 1988 roknskapinum vóru inntøkur-nar (tollur og skattur) umleið 183 mio. størri enn ætlað á figgjarlógini. Men meirnýtslan var umleið á somu upphædd, soleiðis at roknskaparúrslitið varð sum longu sagt frá.

Í 1989 var stóran tann, at tollur og skattur vóru umleið 126 mio. minni enn ætlað. Meirnýtslan var umleið 335 mio. kr. Her er eykajáttanin til fiskivinnuna frá juni 1989 iroknað.

Fyrri hálvár 1990 vóru skattur og tollur umleið 890 mio. kr. Helmingurin av ætlaðu upphæddini á figgjarlógini 1990 er 1027 mio. kr.

Tær lægri landskassainntøkurnar eru ein fylgja av tí minkaða virkseminum í landinum, og eru samstundis ein partur av prisinum, sum gjaldast skal fyri at fáa gjaldsjavnahallið burtur. Men slík hall sum seinastu árin kann landskassin ikki bera í longri tíð. Tískil verða upphæddir størri skerjingar á figgjarlógini neyðugar eins og betri eftiransan av nýtsluni.

Landsstýrið veitir stórt sæð ikki fleiri veðhald til vinnulívið og ein stóur partur av teim neyðandi veðhaldunum eru